

FİLM ENDÜSTRİSİNİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: 2005:Q1-2016:Q2 DÖNEMİ TÜRKİYE FİLM ENDÜSTRİSİ ÖRNEĞİ

The effect of the Film Industry on Economic
Growth: The case of Turkish Film Industry
Between 2005:Q1- 2016:Q2 Period

Gönderim Tarihi: 15.01.2018

Kabul Tarihi: 08.06.2018

Doi: 10.31795/baunsobed.437850

Mustafa Cem KIRANKABEŞ*
Hikmet YORULMAZ**

ÖZ: Türkiye sinema sektörü, son 10 yılda artan film sayısı ve seyirci sayısı ile dikkat çekmektedir. Bu durum doğal olarak sinema filmi hâsılatlarına yansımaktadır. Dolayısıyla bu sektörün ekonomiyi etkileyebilecek düzeyde büyük bir piyasa olup olmadığı sorusu gündeme gelmiştir. Bu çalışmada Türkiye’de sinema filmi hâsılatlarının ekonomik büyümeyi ne ölçüde etkilediği araştırılmıştır. Dickey Fuller (Augmented Dickey Fuller-ADF) ve Phillips-Perron (PP) birim kök testleri ve Toda- Yamamoto Nedensellik analizlerinin yapıldığı çalışmamızda, Reel Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla ile toplam yerli ve yabancı film hâsılatları verileri kullanılmıştır. Kullanılan veriler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Box Office Türkiye web sitelerinden temin edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde Türkiye sinema filmi hâsılatları ile ekonomik büyüme arasında tek yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Sinema Sektörü, Ekonomik Büyüme, Toda- Yamamoto Nedensellik.

ABSTRACT: The Turkish Film Industry draws attention by especially the growing number of films and the growing number of spectators on the last ten years. This development in the last 10 years naturally affects the film gross box office revenues. Therefore, these developments have brought the question of how Gross Domestic Product of Turkey has been affected by Turkish Film Industry. In this study, we analyzed the effect of film industry revenues on economic growth in Turkey. Augmented Dickey-Fuller (ADF) and Phillips-

* Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi / İİBF/ İktisat/ İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat / ckirankabes@balikesir.edu.tr , ORCID ID: orcid.org/0000-0002-0807-5897

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/İktisat Anabilim Dalı/ yorulmazhikmet@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0003-3027-1824

Perron (PP) unit root and Toda-Yamamoto Causality tests were performed by using Turkey Reel GDP, total domestic and foreign film box offices revenues. The data were obtained from the Central Bank of Turkey and Turkey Box Office website. According to the findings of the study, we identified a one-side causality relationship between film revenues and economic growth.

Keywords: The Turkish Film Industry, Economic Growth, Toda- Yamamoto Causality Analysis.

GİRİŞ

Kültür ekonomisi, kültür ürünlerinin yapılıp satıldığı, üretim dağıtım kanallarından oluşan bir piyasadır. 2006 yılı verilerine göre Avrupa Birliğinde kültür ekonomisinin toplam GSYH içindeki payı %2,6'dır. (European Commission, 2006;61) Benzer şekilde EUROSTAT'ın yayınlamış olduğu 2016 yılı kültür istatistikleri verilerine göre AB içinde toplamda 8,4 milyon kişi kültür ekonomisi sektöründe çalışmakta ve bu sayı AB istihdamının %3,7 sini oluşturmaktadır. (EUROSTAT, Culture Statistic, 2016:58).

Kültür istatistiklerini uluslararası düzeyde sınıflandırmaya yönelik çalışmalar ilk olarak 1970'li yıllarda başlamıştır. İstihdam edilenlerin sayısı, kitlesel anlamda kültürel faaliyetlere olan katılım vb. göstergeler kültür sektörü için gerekli istatistiksel verilerin toplanma ve derlenme zorunluluğunu gündeme getirmiştir. Bu sebeple AB İstatistik Program Komitesi; UNESCO ve EUROSTAT ile birlikte uluslararası kuruluşların tanım, alan ve kavram farklarını yok etmek suretiyle kültür istatistiklerini ortak hale getirecek bir metodoloji geliştirmiştir. EUROSTAT tarafından geliştirilen kültür istatistikleri sınıflandırmasına göre 11 tane temel alan belirlenmiştir. Belirlenen bu 11 temel alanda kültür istatistikleri verileri derlenmektedir.

Çalışmamızın konusunu oluşturan Sinema ve Tiyatro İstatistikleri, EUROSTAT sınıflandırmasında kültür istatistikleri kapsamında yer alan "görsel ve işitsel medya" başlığındaki temel alanlardan biridir. Ülkemizde ise TÜİK, EUROSTAT sınıflandırmasını baz alarak sinema ve tiyatro sektörlerine ilişkin istatistik çalışmalarını yürütmektedir.

Sinema, 18. yüzyılın başından itibaren insanların duygu ve düşüncelerini ifade edebildikleri sanatsal faaliyetlerden biri olmuştur. Teknolojinin gelişmesi, reklam ve tanıtım faaliyetlerinin artması, bireylerin sosyalleşmeye yönelik algılarının değişmesiyle beraber insanların sinemaya olan yönelimi gün geçtikçe artmıştır. Sinema günümüzde; sahnesinden dekoruna, ses ve ışık teknik

ekiplerinden, oyuncusuna kadar birçok kişinin istihdam edildiği, yapımcıların büyük meblağlar harcadığı ve bir o kadar da para kazanabildikleri bir piyasa haline gelmiştir.

Türk sinema sektörü, 100. yıldönümünü yaşamakta olduğu bu günlerde önemli başarılar elde etmesine rağmen zaman zaman ciddi düşüşlerin yaşandığı çalkantılı bir geçmişe sahiptir. Türkiye’de 1960-1970 yılları arasında kendi ölçeğinde önemli sayılabilecek bir film pazarı oluşmuştur. Bundan sonraki 20 yıllık süre içinde film üretiminde ve sinema sayısında %80’ler düzeyinde düşüşlerin yaşandığı kriz dönemi yaşanmıştır. 2000’li yılların başından itibaren günümüze kadar Türk sinema sektörü etkileyici bir büyüme eğilimi kaydetmiştir. Tablo 1’de görüldüğü gibi European Audiovisual Observatory tarafından hazırlanan “Türk Film Endüstrisi 2014 Raporuna” göre Türk Sinema Sektörü 2013 yılında 50.4 milyon sinema bileti satışıyla AB pazarında 7. Konuma gelmiştir. 2013 yılında elde edilen bu sonuca rağmen Türkiye halen kişi başı sinemaya gidiş oranları açısından AB’nin gerisinde bulunmaktadır. Türkiye’de alınan sinema bileti sayısı 2013 yılı için kişi başı 0.7 bilet seviyesinde iken bu oran AB geneli için 1.8 bilet düzeyindedir. İlk bakışta negatif olarak değerlendirilebilecek bu oran aynı zamanda Türkiye’de sinema sektörünün önemli büyüme potansiyeline sahip olduğunun bir göstergesi olarak da değerlendirilebilir (Kanzler, 2014:6).

Türk Film Endüstrisi 2014 raporuna göre Türkiye’de çekilen filmlere sağlanan kamu desteği AB ortalamasının altındadır. Türkiye’de film endüstrisine kamusal destek sağlayan kurum Kültür ve Turizm bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğüdür. European Audiovisual Observatory raporuna göre 2007 ila 2009 yılları arasında film endüstrisi ile ilgili aktivitelere yıllık ortalama 13.3 milyon Euro destek sağlanmış ve bu desteğin ancak %50’si film yapım desteği şeklinde kullanılmıştır. AB genelinde film endüstrisi ile ilişkili aktivitelere yıllık ortalama destek miktarı 53.6 milyon Euro düzeyindedir. Türkiye’de film endüstrisi ile ilişkili yıllık ortalama kamusal destek miktarı hali hazırda Avrupa ortalamasının bir hayli altındadır (Kanzler, 2014:7).

Tablo 1: 2013 Yılı Türkiye Sinema Bileti Satış Âdeti (Milyon)

Sinema Bilet Satışı 2013 (Milyon Adet)		
Sıra	Ülke	Sinema Bilet Satış
1	Fransa	193.6
2	Rusya Federasyonu	177.1
3	Birleşik Krallık	165.5
4	Almanya	129.7
5	İtalya	106.7
6	İspanya	78.2
7	Türkiye	50.4
8	Polonya	36.3
9	Hollanda	30.8
10	Belçika	20.9

Kaynak: Kanzler, M. (2014). The Turkish Film Industry: Key Developments 2004 to 2013. European Audiovisual Observatory.

Türk film endüstrisi 2014 raporuna göre Türkiye; AB ülkeleri ve Rusya Federasyonunun yer aldığı grupta, 2003-2013 yılları arasında sinema bileti satış verilerine göre büyüme oranı anlamında Rusya Federasyonundan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri, Türkiye’de son on yılda yeni inşa edilen alışveriş merkezlerinin sayısına paralel olarak çok sayıda modern sinema kompleksi açılması olarak ifade edilmektedir. Rapor-da belirtildiği gibi alışveriş merkezlerinde açılan modern sinema salonlarının etkisiyle Türkiye’de 2003 yılında 995 adet olan sinema salonu sayısı 2013 yılı sonu itibariyle 2.243 âdete ulaşmıştır. Bu artışa rağmen Türkiye’de 100.000 kişi başına düşen sinema salonu sayısı 3 iken bu oran Avrupa birliğinde 6 sinema salonu olarak hesaplanmaktadır. (Kanzler, 2014:9).

Türkiye’de 100.000 kişi başına düşen sinema salonu açısından halen AB’nin gerisinde olmasına rağmen son on yılda yeni alışveriş merkezlerinde modern sinema salonlarının açılması sonucunda 2006 yılında 23.512.599 kişi olan sinema seyirci sayısı 2016 yılında 57.148.011 kişiye yükselmiştir. Bizim bu çalışmamızda da kullandığımız verilere göre 2006 ila 2016 yılları arasında Türkiye’de sinema sektörünü, seyirci sayısı açısından ortalama büyüme oranı %9,28 seviyesine ulaşmıştır.

Son yıllarda Türk sinema sektörü, Çin ve Rusya’dan sonra dünyada en hızlı büyüyen 3’üncü pazar haline gelmiştir. Bu özelliği ile Türk sinema sektörü dünya sineması açısından önemli bir yer edinmiştir (Tekeoğlu, 2017:27).

TÜİK rakamlarına göre Türkiye’de 2005-2016 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde gösterime giren film sayısı yaklaşık 2 kat artmıştır. Ayrıca çekilen film sayısı 2011’den 2012’ye geçişteki %1’lik düşüşü saymazsak sürekli olarak artış

göstermiştir. Sinema Genel Müdürlüğü verilerine göre 2017 yılında ise 148'i yerli ve 235'i yabancı film olmak üzere toplam 383 film vizyona girmiştir. İncelediğimiz dönemde film sayısı ile seyirci sayısındaki artışın doğru orantılı olduğu görülmektedir.

Box-Office Türkiye rakamlarına göre 2016 yılında edilen yerli ve yabancı film hâsılatı 691.696.424 TL'dir. Bu anlamda Çin ve Rusya'dan sonra dünyada en hızlı büyüyen 3'üncü pazar olması ve hâsıla anlamında ciddi artışlar göstermesi anlamında Türk film sektörünün ekonomi üzerinde etkisinin merak konusudur. Bu anlamda çalışmanın temel amacı Türkiye film endüstrisinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin tespiti ve değerlendirilmesidir.

Çalışmamızın ilk bölümünde Türk sinema tarihi ve Türk sinema sektörünün son 10 yıl içindeki gelişimi incelenmiştir. İkinci bölümünde konu ile ilişkili literatür verilmeye çalışılmıştır. Bu kısımdaki temel sıkıntımız film sektörü konusunda yapılan ampirik çalışmaların çok az sayıda olmasıdır. Üçüncü bölümde Türkiye'nin 2005:Q1-2016:Q2 dönemi verileri kullanılarak sinema filmi hâsılatlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ekonometrik olarak incelenmiştir. Bu bölümde Dickey Fuller (Augmented Dickey Fuller-ADF) ve Philips-Perron (PP) birim kök testleri ve Toda-Yamamoto Nedensellik analizi yapılmıştır. Çalışmamızın son bölümünde sonuç ve öneriler yer almaktadır.

TÜRKİYE'DE SİNEMA

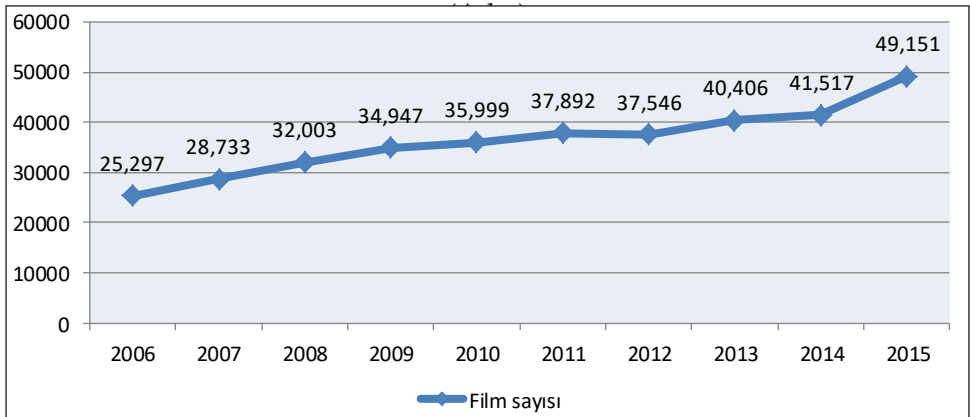
Türkiye'de sinemanın başlangıcı 19. yy'ın ikinci yarısına doğru saraylarda ve konaklarda başlamış. Daha sonra sirk ve tiyatrolarda devam etmiş ve halka yayılmıştır. İlk yerleşik sinema Beyoğlu'nda 1908 yılında kurulmuştur. 1914 yılı ise Türk sinemasının başlangıç yılı kabul edilmektedir. 1945 yılına kadar Yeşilçam'ın mekânsal anlamda yoğunlaşması dışında, film sektöründe önemli bir gelişme yaşanmamıştır. 1950'den 1960'a kadar geçen on sene, sinema sektörünün hareketlendiği ve film sayısının giderek arttığı sinemacılar dönemi olarak bilinmektedir. Terörün hâkim olduğu 1970'li yıllarda Türk sinemasında yaşanan bunalım, cinsel içerikli filmlerle atlatılmaya çalışılmıştır. 1980'li yıllar video sektörünün yeni başladığı, renkli televizyona geçişin yaşandığı, kanal sayılarında artışın olduğu ve ağırlıklı olarak yazlık sinemaların kapandığı bir dönemdir. 1990'lı yıllar Hollywood merkezli ABD film dağıtım şirketlerinin ülkemizde faaliyete geçmeleriyle beraber Türk sinema sektöründe bunalımların yaşandığı dönem olmuştur. Buna rağmen 1990'lı yıllar dünya sinemasında ismimizi duyurmaya başladığımız ve sinema sektörünün bugünkü halini almaya başladığı önemli bir dönem olarak kabul edilmektedir. (Töre,2010;3-5).

Türk Sineması en verimli olduğu yıllar 1960'lı yıllar olmuştur. 1960'lar aynı zamanda da düzeyli ve kaliteli Türk filmlerinin birbiri ardına vizyona girdiği

yıllardır. 1966 yılında Türk sineması 241 filmle, dünya uzun metraj film üretimi sıralamasında 4. sıraya yerleşmiştir. Yapım, üretim ve dağıtım gücü hesaba katıldığında 1960'lı yıllar, Türk Sineması için altın bir çağ olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de 1971-1980 yılları arasında ekonomik, siyasi birçok konuda önemli değişiklikler olmuştur. Bu değişimler sinema sektörünü de derinden etkilemiştir. Televizyona artan ilgi kitleleri sinemadan uzaklaştırmış, sinema salonları kapanmaya başlamış, çeşitli furyaların etkisiyle filmlerin kalitesi düşmüştür. Türk sinema sektöründe 1990'lı yıllarda genç bir yönetmen kuşağı belirmiş, bu kuşak Türk Sineması'na yeni bir soluk getirmiştir. 2000'li yılların başlarından itibaren Türk sinema sektöründe izleyici profilinde de değişimler yaşanmıştır. 1990 yıllarda başlayan 2000'li yıllarda devam eden bu olumlu gelişmeler neticesinde rüzgâr tersine dönmüş ve Türk sinema sektöründe olumlu gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. 2000'li yıllarda Türk filmlerinin teknik düzeyi dünya standartlarını yakalamış, sinemaya sinema okullarından yetişmiş eğitilmiş gençler hâkim olmaya başlamıştır. Türk filmlerinin bütçeleri milyon dolarlık, seyirci sayıları da milyon kişilik rakamlara ulaşmaya başlamıştır. 2004 yılında, 5224 sayılı "Sinema filmlerinin değerlendirilmesi ve sınıflandırılması ile desteklenmesi hakkında kanun" çıkarılmıştır. Bu kanun Türk Sineması için önemli bir dönüm noktası olmuştur. 2005 yılında 30 milyona yaklaşan seyirci sayısı 2017 yılında 71 milyonu aşmıştır. 2017 yılında sadece gişe gelirleri 863 milyon TL'lik büyüklüğe ulaşmış, film sektörünün toplam büyüklüğü 3 milyar TL'yi aşmıştır. Son yıllarda artan seyirci ve film sayısı, üretimdeki çeşitlilik, uluslararası arenada kazanılan ödüller sinemamız için umut verici bir tablo oluşturmaktadır. (Sinema Genel Müdürlüğü,2018)

Aşağıdaki verilen Grafik 1'de Türkiye'deki gösterime giren film sayısının yıllara göre değişimini göstermektedir.

Grafik 1: Türkiye'de 2006-2015 Yılları Arasındaki Gösterime Giren Film Sayısı

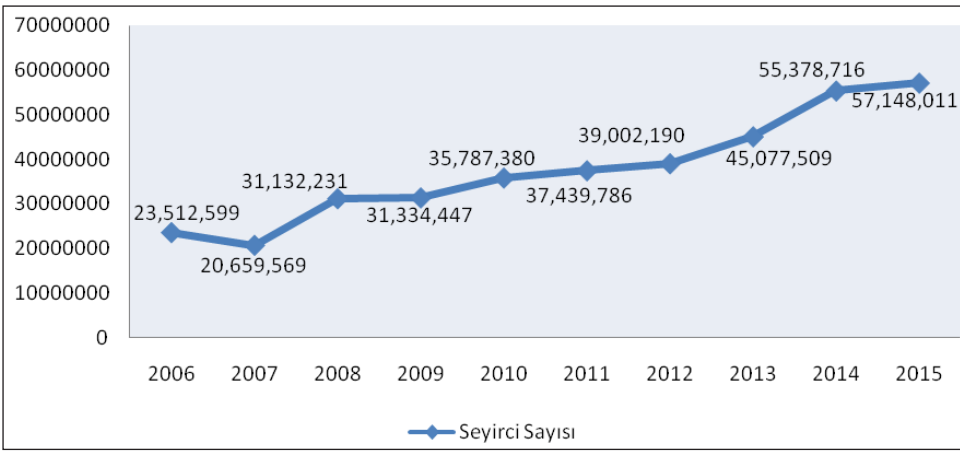

Kaynak: TÜİK Sinema İstatistikleri

Grafik 1’de görüldüğü gibi 2006-2015 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde Türkiye’de gösterime giren film sayısı yaklaşık 2 katına çıkmıştır. Ayrıca bu 10 yıllık dönemde gösterime giren film sayısı 2012 yılındaki %1’lik düşüşü saymazsak sürekli olarak artmıştır. En yüksek artış 2015 yılında gerçekleşmiştir; bu yıldaki artış oranı %18.38’dir. Grafik 1’de açıkça görüldüğü gibi Türkiye’de gösterime giren film sayısı, sektörün giderek büyüyen bir piyasa haline geldiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 2’de 2006-2015 arasındaki 10 yıllık dönemde film seyirci sayısı görülmektedir.

Grafik 2: Türkiye’de 2006-2015 Yılları Arasındaki Film Seyirci Sayısı (Kişi)

Kaynak: TÜİK Sinema İstatistikleri

Grafik 2’de görüldüğü gibi sinema filmi seyirci sayısında da yıllar itibariyle artış gözlenmektedir. 2016 yılı verisine göre ülkemizde sinema filmi seyirci sayısı 57 milyon kişinin üzerine çıkmıştır. Grafik 1 ve Grafik 2 karşılaştırıldığında beklendiği gibi gösterime giren film sayısı arttıkça seyirci sayısı da artmıştır. Film seyirci sayısında 2014 sezonundaki %22.9 artış 10 yıl içindeki en yüksek artış oranıdır.

Grafikteki tek istisna 2007 yılıdır. 2007 yılında ülkemizde film seyirci sayısında yaklaşık %12 oranında bir düşüş olmuştur. Bununla beraber 2007 yılından 2015 yılına kadar olan süreçte yaklaşık 3 katına çıkan seyirci sayısı, ülkemizde film izleme kültürünün arttığının bir göstergesidir.

LİTERATÜR

Film endüstrisinin tanımına; filmin sinemaya gidilmesi suretiyle perdede ya da TV ekranında seyredilmesi, filmin kayıt edilmesi, kayıt ve gösterim araçlarının maddi boyutu, sektörün örgütlenme biçimi ve finansmanı vb. unsurlar

girmektedir. Bilindiği üzere film endüstrisinde Hollywood, dünya pazarının önemli bir kısmını elinde tutmaktadır. Hollywood'un sinema filmi üretimden, dağıtımına kadar profesyonel ve özel bir iş bölümüne sahip olması bunda etkilidir (Erdoğan,1999;25).

Erataş, Alptekin ve Uysal'ın 2013 yılındaki çalışmasında TÜİK kültür istatistikleri bölgesel ve ulusal açıdan analiz edilmiştir. Analizlerde yer alan veriler ışığında, kültür ekonomisi kapsamında, Türkiye genelinde, Ege Bölgesi'nde ve Orta Anadolu Bölgesi'nde 1995-2011 dönemi için sahne sanatları, görsel ve plastik sanatlar ve film endüstrisi alt sektörlerinin, umut verici bir gelişim gösterdiği görülmektedir. Kültür ekonomisinin alt sektörlerinden olan film endüstrisi, gerçekleşen cirolar itibariyle adından sıkça söz ettiren bir sektör haline gelmiştir. Analiz döneminde, genel olarak, hem bölgeler hem de iller özelinde; sinema salonu, koltuk sayısı, gösteri sayısı ve seyirci sayısının arttığı gözlemlenmektedir (Erataş, Alptekin ve Uysal,2013;46).

Lazzeretti, Capone ve Seçilmiş'in 2014 yılında Türkiye için yapmış oldukları yaratıcılık ve kültür sektörleri ile ilgili çalışmalarında, LQ (Location Quotient) indeksini hesaplayarak hangi sektörlerin nerelerde yoğunlaştığını tespit etmişlerdir. Çalışmada elde edilen sonuçlar neticesinde yaratıcı ve kültür sektörlerinin sadece İstanbul ve Ankara'da yoğunlaştığı gözlenmiştir. İstanbul'da film video ve müzik, radyo ve TV, yayıncılık, reklamcılık, eğlence ve sanat sektörleri ön plandayken Ankara'da eğlence ve sanat, yayıncılık faaliyetleri ile mimarlık ön plandadır. (Lazzeretti, Capone ve Seçilmiş,2014a;206)

Lazzeretti, Capone ve Seçilmiş (2014b) bu defa Türkiye, İtalya ve İspanya'nın karşılaştırıldığı 2004-2007 dönemini kapsayan bir başka çalışmaya imza atmışlardır. Çalışma yöntemi olarak yine LQ indeksi kullanılmış İtalya'da bu endeksin 1 den yukarı çıktığı şehirler Roma ve Milan İspanya'da ise Madrid ve Barselona şehirleri olmuştur. Dolayısıyla yaratıcı ve kültür sektörleri bu şehirlerde kümelenmiştir. Türkiye için kültür ekonomisi içinde yazılım ve programlama, reklamcılık ve eğlence sanat, kültürel eğitim sektörleri yaygındır. İtalya'nın genelinde; yayıncılık, eğlence sanat ve kültürel faaliyetler ile film ve video faaliyeti ön plana çıkmaktadır. İspanya'da; mimari, yayıncılık ve sinema video müzik ve video faaliyetlerine öncelikli sektörler olarak tespit edilmiştir. (Lazzeretti, Capone ve Seçilmiş,2014b;8-16)

Tekeoğlu'nun 2017 yılında yapmış olduğu çalışmasında Türk film hâsılatını etkileyen değişkenler belirlenmiştir. Buna göre bir filmin, hâsılatı aktörün veya yönetmenin popülaritesiyle orantılı olarak artmaktayken; filmin hitap ettiği kesimin yaşı arttıkça, hâsılatı azalmakta veya seyirci kitlesinin eğitim düzeyi arttıkça yine hâsılatı azalmaktadır. (Tekeoğlu ve Tekeoğlu,2017;27-32).

2015 yılı eylül ayında yayınlanana Çin'deki film ve televizyon sektörünün ekonomik etkilerini değerlendiren bir çalışmaya göre film ve televizyon sektörünün doğrudan dolaylı ve uyarılmış etkileri değerlendirildiğinde GSYH içindeki payının %0,6 olduğu, işgücü piyasasına %0,5 katkı sağladığı ve vergi gelirleri içindeki payının da %0,7 olduğu tespit edilmiş. (Oxford Economics,2015;8)

Tayland için yapılan aynı kapsamdaki diğer bir çalışmada Tayland'daki film ve televizyon sektörünün doğrudan dolaylı ve uyarılmış etkileri değerlendirildiğinde GSYH içindeki payının %1,4 olduğu, işgücü piyasasına %0,66 katkı sağladığı ve vergi gelirleri içindeki payının da %0,73 olduğu tespit edilmiş. (Oxford Economics,2011;14)

İngiltere film endüstrisi üzerine 2012 yılında yapılan diğer bir çalışmaya göre film endüstrisinin 2011 yılında İngiltere'nin GSYH'sına 1.6 milyar sterlin doğrudan katkıda bulunduğu hesaplanmıştır. Ayrıca aynı çalışmada bu sektörün 2011 yılında sadece film endüstrisi dikkate alındığında 43.900 tam zamanlı çalışanı istihdam ettiği ifade edilmektedir. (Oxford Economics,2012;101)

EKONOMETRİK ANALİZ

Türkiye'deki film hâsılâtının ekonomik büyüme üzerindeki ilişkisinin incelendiği bu çalışmada 2005:Q1-2016:Q2 dönemi analiz edilmiştir. Modelde bulunan film hâsılâtı değişkeni; Türkiye'de gösterime giren yerli ve yabancı filmlerin toplam haftalık hâsılâtlarının çeyreklik veriye dönüştürülmesiyle elde edilmiştir. Bu değişken ilgili döneme ait GSYH deflatörüne bölünerek fiyatlar genel düzeyindeki değişmelerden arındırılmıştır. Sonuç itibari ile çalışmada kullanılan RFA değişkeni reel film hâsılâtı verilerini temsil etmektedir. Ekonomik büyüme değişkeni için ise Reel GSYH değeri kullanılmıştır. Analizlerde kullanılan her iki seride mevsimsel etkilerden arındırılmıştır. Serilerde aykırı (outlier) değerleri ortadan kaldırmak ve değişken varyans sorununun çözümüne katkı sağlamak amacıyla serilerin logaritması alınmıştır.

Çalışmada kullanılan film hasılatları haftalık olarak Box-Office Türkiye internet sitesinden temin edilmiştir. Bu site Türkiye'de gösterime giren filmlerden elde edilen hasılatları haftalık (hafta sonu ve hafta içi ayrı ayrı) ve yıllık olmak üzere güncel bir şekilde yayınlamaktadır. Haftalık olarak siteden elde edilen film hasılatı verileri kümülatif olarak toplanarak çeyreklik veri haline getirilmiştir. Reel GSYH değişkeni ise Türkiye Merkez Bankası'nın Elektronik Veri Dağıtım Sisteminden (EVDS) alınmıştır.

Bu çalışmada film hâsılâtı ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisi Toda-Yamamoto nedensellik testi ile araştırılmaktadır. Toda-Yamamoto nedensellik testi uygulanırken VAR modelindeki gecikme sayısı (k), maksimum

entegre derecesiyle (d) genişletilerek değişkenlerin düzey değerleriyle tahmin yapılmaktadır. Değişkenlerin düzey değerleri ile ifade edilen (k+dmax) dereceden VAR modeli şöyledir: (Büyükakın, Bozkurt ve Cengiz,2009;111)

$$LNRGSYH_t = \delta_0 + \sum_{i=1}^k \alpha_{1,i} LNRGSYH_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+d_{\max}} \alpha_{2,j} LNRGSYH_{t-j} + \sum_{i=1}^k \beta_{1,i} LNRFH_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+d_{\max}} \beta_{2,j} LNRFH_{t-j} + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$LNRFHSA_t = \gamma_0 + \sum_{i=1}^k \phi_{1,i} LNRFH_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+d_{\max}} \phi_{2,j} LNRFH_{t-j} + \sum_{i=1}^k \theta_{1,i} LNRGSYH_{t-i} + \sum_{j=k+1}^{k+d_{\max}} \theta_{2,j} LNRGSYH_{t-j} + u_t \quad (2)$$

Denklem 1’de LNRFH değişkeninden LNRGSYH değişkenine doğru bir nedensellik olup olmadığı $H_0 : \beta_{1,1} = \beta_{1,2} = \dots = \beta_{1,k} = 0$ yokluk hipotezi Wald testi ile sınanarak test edilmektedir. Benzer şekilde denklem 2’de LNRGSYH değişkeninden LNRFH değişkenine doğru bir nedensellik olup olmadığı $H_0 : \phi_{1,1} = \phi_{1,2} = \dots = \phi_{1,k} = 0$ yokluk hipotezi Wald testi ile sınanarak test edilmektedir.

Birim Kök Testi

Değişkenlerin entegre derecesini belirlemek için Genişletilmiş Dickey Fuller (Augmented Dickey Fuller-ADF) ve Philips-Perron (PP) birim kök testleri kullanılmıştır. (Çetintaş, Bicil ve Türköz,2017;4) Birim kök testi sonuçlarına göre LRGSYH değişkeni birinci farkında durağan iken LNRFH değişkeninin düzeyde durağan olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Birim kök testinin ardından nedensellik analizi için gecikme sayısının belirlenmesi için bilgi kriterleri kullanılarak uygun gecikme uzunluğu 2 olarak tespit edilmiştir. Gecikme uzunluğu için bilgi kriterlerinin aldığı değerler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Dickey Fuller (Augmented Dickey Fuller-ADF) ve Philips-Perron (PP) Birim Kök Testleri Sonuçları

Değişken	Düzye (ADF-t İstatistiği)				Birinci Fark (ADF İstatistiği)			
	Sabitli	1%	5%	10%	Sabitli	1%	5%	10%
LNRGSYH	-1.05361	-3.58474	-2.92814	-2.60223	-6.43406	-3.59246	-2.9314	-2.60394
LNRFH	-1.74705	-3.59246	-2.9314	-2.60394	-8.21418	-3.59246	-2.9314	-2.60394
Değişken	Düzye (Philips Perron Test İstatistiği)				Birinci Fark (Philips Perron Test İstatistiği)			
	Sabitli	1%	5%	10%	Sabitli	1%	5%	10%
LNRGSYH	-1.03742	-3.58474	-2.92814	-2.60223	-5.55683	-3.58851	-2.92973	-2.60306
LNRFH	-2.51721	-3.58474	-2.92814	-2.60223	-32.7006	-3.58851	-2.92973	-2.60306

Gecikme Sayısının Tespiti

Toda-Yamamoto nedensellik testi uygulanırken VAR modelindeki gecikme sayısı (k), maksimum entegre derecesiyle (d) genişletilerek değişkenlerin düzey değerleriyle tahmin yapılmakta olduğundan gecikme sayısının tespit edilmesi gerekmektedir. Tablo 3'e göre uygun gecikme sayısı k=2 olarak belirlenmiştir. (Büyükkakın, Bozkurt ve Cengiz, 2009;111)

Tablo 3: Gecikme Uzunluğu İçin Bilgi Kriterlerinin Aldığı Değerler

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	54.30680	NA	0.000284	-2.490800	-2.408054	-2.460470
1	120.2746	122.5117	1.49e-05	-5.441649	-5.193410	-5.350660
2	128.1430	13.86340*	1.24e-05*	-5.625859*	-5.212128*	-5.474211*
3	130.2989	3.593100	1.36e-05	-5.538043	-4.958820	-5.325735
4	132.2364	3.044642	1.51e-05	-5.439829	-4.695113	-5.166861

Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

Denklem 1 ve 2'ye göre $H_0 : \beta_{1,1} = \beta_{1,2} = \dots = \beta_{1,k} = 0$ ve $H_0 : \phi_{1,1} = \phi_{1,2} = \dots = \phi_{1,k} = 0$ hipotezleri Wald testi ile sınanarak test edilmiştir.

Tablo 4: Toda-Yamamoto Nedensellik Testi Sonuçları

BOŞ HİPOTEZ	Ki-Kare İst. (Olasılık)	Sonuç
$H_0 : \beta_{1,1} = \beta_{1,2} = \dots = \beta_{1,k} = 0$ Film Hasılatı GSYH'nın nedeni değildir	8.449761 (0.0146)	RED
$H_0 : \phi_{1,1} = \phi_{1,2} = \dots = \phi_{1,k} = 0$ GSYH film hâsılatının nedeni değildir.	2.306636 (0.3156)	KABUL

Elde edilen bulgular Tablo 4'de verilmektedir. Bulgulara göre Film Hasılatı GSYH'nın nedeni değildir hipotezi reddedilirken, GSYH Film Hâsılatının nedeni değildir hipotezi kabul edilmiştir. Yani Türkiye'de film hasılatından Reel GSYH'ya doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada son yıllarda Türkiye'de önemli bir sektör haline gelen, sinema sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki etkisi incelenmiştir. Türkiye'de sinema sektörünün son on yılda seyirci sayısı açısından ortalama büyüme oranı %9,28 seviyesine ulaşmıştır. Türk sinema sektörü; AB ülkeleri ve Rusya Federasyonunun yer aldığı grupta, sinema bileti satış verilerine göre büyüme oranı anlamında Rusya Federasyonundan sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Çalışmada Türkiye sinema sektöründe elde edilen film hâsılatlarıyla ekonomik büyüme arasındaki ilişki; Toda-Yamamoto Nedensellik Testi kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan Nedensellik Testine göre; film hâsılatlarından ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik bulunmaktadır. Toda-Yamamoto Nedensellik Testinden elde edilen bu sonuç doğrultusunda analizimizin yapıldığı 2005:Q1-2016:Q2 yılları arasında Türkiye sinema filmi sektöründe elde edilen hâsılatların ilgili dönemde ekonomik büyümeyi desteklediği sonucu ortaya çıkmıştır.

European Audiovisual Observatory tarafından 2014 yılında hazırlanan kapsamlı bir rapora göre Türkiye’de kişi başı sinema bileti sayısı 0.7 bilet seviyesinde iken bu oran AB geneli için 1.8 bilet düzeyindedir. Ayrıca Türkiye’de film endüstrisi ile ilişkili yıllık ortalama kamusal destek miktarı hali hazırda Avrupa ortalamasının altındadır. Raporda belirtildiği gibi alışveriş merkezlerinde açılan modern sinema salonlarının etkisiyle 2003 yılında 995 adet olan sinema salonu sayısı 2013 yılı sonu itibarıyla 2.243 âdete ulaşmıştır. Bu artışa rağmen Türkiye’de 100.000 kişi başına düşen sinema salonu sayısı 3 iken bu oran Avrupa birliğinde 6 sinema salonu olarak hesaplanmaktadır. Türkiye’de 100.000 kişi başına düşen sinema salonu açısından halen AB’nin gerisinde olmasına rağmen son on yılda yeni alışveriş merkezlerinde modern sinema salonlarının açılması sonucunda 2006 yılında 23.512.599 kişi olan sinema seyirci sayısı 2016 yılında 57.148.011 kişiye yükselmiştir. Bizim bu çalışmamızda da kullandığımız verilere göre 2006 ila 2016 yılları arasında Türkiye’de sinema sektörünü, seyirci sayısı açısından ortalama büyüme oranı %9,28’dir. Türkiye sinema sektöründe son dönemde yaşanan gelişmeler ve bu çalışmada ulaşılan sonuçlar göstermektedir ki; Türkiye’de sinema sektörünün desteklemesi durumunda, bu sektörün ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkileme potansiyeli bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Box Office Türkiye. 03.06.2018 tarihinde <https://boxofficeturkiye.com/> adresinden erişildi.
- Büyükkakın, F., Bozkurt, H. ve Cengiz, V., (2009). Türkiye’de Parasal Aktarımın Faiz Kanalinın Granger Nedensellik ve Toda-Yamamoto Yöntemleri ile Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:33, 101-118.
- Çetintaş, H., Bicil, İ.M ve Türköz, K., (2017). Türkiye’de Enerji Üretiminde Fosil Yakıt Kullanımı ve CO2 Emisyonu İlişkisi: Bir Senaryo Analizi. *EconWorld Working Paper Series*, No: 2017-002, 1-12. 02 Haziran 2018 tarihinde <http://wp.econworld.org/wp-content/uploads/2017/03/WP2017002.pdf>. adresinden erişildi.
- Erataş, F., Alptekin, V., ve Uysal, D. (2013). Türkiye’de Kültür Ekonomisinin Gelişimine Yerel Bir Bakış. *Anemon Muş Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2),25-47.
- Erdoğan, İrfan. (1999). *Dünya Film Pazarı: Egemen Yapı, İlişki, Fiyat Politikası ve Profesyonel İdeoloji*. 03.06.2018 tarihinde <http://www.irfanerdogan.com/makaleler1/filmpazr.pdf>. adresinden erişildi.
- European Commission. (2006). *The Economy Of Culture In Europe*. 03.06.2018 tarihinde http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/studies/cultural-economy_en.pdf. adresinden erişildi.
- EUROSTAT. (2016). *Culture Statistic*. 02.06.2018 tarihinde <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7551543/KS-04-15-737-EN-N.pdf/648072f3-63c4-47d8-905a-6fdc742b8605>. adresinden erişildi.
- Kanzler, M. (2014). *The Turkish Film Industry: Key Developments 2004 to 2013*. Council of Europe. European Audiovisual Observatory. 02.06.2018 tarihinde <http://www.obs.coe.int/country/turkey/film>. adresinden erişildi.
- Lazzeretti, L., Capone, F. ve Seçilmiş, E. (2014a). Türkiye’de Yaratıcı ve Kültürel Sektörlerin Yapısı. *Maliye Dergisi*, Ocak-Haziran (166), 195-220.
- Lazzeretti, L., Capone, F. ve Seçilmiş, E. (June 2014b). *Cultural and Creative Industries in Turkey A Benchmarking with Italy and Spain*. Regional Studies Association European Conference 2014, İzmir, Tukey. 01.02.2018 tarihinde http://www.regionalstudies.org/uploads/Luciana_Lazzeretti%20__Francesco_Capone%20__%C4%B0._Erdem_Se%3%A7ilmi%C5%9F_PDF.pdf. adresinden erişildi.

- Oxford economics.(2015). *The economic contribution of the film and television industries in China*. 02 Haziran 2018 tarihinde https://www.mpa-i.org/wp-content/uploads/2015/11/China_film_tv_2015_V2.pdf . adresinden erişildi.
- Oxford economics. (2011). *The economic contribution of the film and television industries in Thailand*. 02 Haziran 2018 tarihinde https://www.mpa-i.org/wp-content/uploads/2014/08/The_Economic_Contribution_of_the_Film_and_Television_Industries_in_Thailand1.pdf. adresinden erişildi.
- Oxford economics. (2012). *The Economic Impact of the UK Film Industry*. 02 Haziran 2018 tarihinde <http://www.bfi.org.uk/sites/bfi.org.uk/files/downloads/bfi-economic-impact-of-the-uk-film-industry-2012-09-17.pdf>. adresinden erişildi.
- Sinema Genel Müdürlüğü. 03.06.2018 tarihinde <http://www.sinema.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Tekeoğlu, N.T. ve Tekeoğlu O. (Ocak 2017). Türk Sineması'nda Hasılatı Etkileyen Bağımsız Değişkenlere Dair Bir Araştırma. *Kastamonu Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (15),27-32.
- Töre, E.Ö. (2010). *İstanbul'da Kültür Ekonomisini Döndüren Çarklardan Biri: Film Endüstrisi. Temel Yapısal Özellikler, Fırsat ve Tehditler, Politika Önerileri*. 03.06.2018 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/292893979_Istanbul'da_Kultur_Ekonomisini_Donduren_Carklardan_biri_FILM_ENDUSTRISI_Temel_Yapısal_Ozellikler_Fırsat_ve_Tehditler_Politika_Onerileri_Sektorel_Arastirma_Raporu. adresinden erişildi.
- TÜİK Sinema istatistikleri. 03.06.2018 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=106&locale=tr> adresinden erişildi.